

ведення у відповідність норм КК України з тими нормами, до яких відсилають його окремі статті. Таким чином, буде мінімізована можливість уникнення відповідальності винними особами.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>.
2. Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/3480-15>.
3. Закон України від 30.10.96 № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр>.
4. Дудоров О.О. Про місце бланкетної диспозиції кримінально-правової заборони у конкретизації змісту складу злочину / О.О. Дудоров. // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – № 1 (14). – С. 257–260.
5. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/info>.
6. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 № 1000 «Про затвердження Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів» // Електронний ресурс // Режим доступу : [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0049-07>].
7. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.05.2006 № 348 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності, а саме діяльності з ведення реєстру власників іменних цінних паперів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.pau.ua/doc/?uid=1097.1059.7&nobreak=1>.
8. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 18.04.2013 № 729 «Про затвердження Порядку передачі інформації, що міститься у системі реєстру власників іменних цінних паперів, до системи депозитарного обліку». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0704-13>.

ЛАВРЕНЧУК М. О.,
ад'юнкт кафедри економічної безпеки
(Національна академія
внутрішніх справ)

УДК ???

**ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ В АГРАРНІЙ СФЕРІ,
ДЕТЕРМІНАНТИ ПОШИРЕННЯ**

Розглянуто та проаналізовано концептуальні засади, погляди та ідеї щодо тлумачення поняття «економічна злочинність», визначено основні детермінанти вчинення злочинів економічної спрямованості в аграрній сфері, сформовано авторське визначення економічної злочинності в аграрній сфері.

Ключові слова: економічна злочинність, детермінанти, білокомірцева злочинність, злочини економічної спрямованості в аграрній сфері.

Рассмотрены и проанализированы концептуальные принципы, взгляды и идеи относительно толкования понятия «экономическая преступность»,

определены основные детерминанты совершения преступлений экономической направленности в аграрной сфере, сформировано авторское определение экономической преступности в аграрной сфере.

Ключевые слова: *экономическая преступность, детерминанты, бело-воротничковая преступность, преступления экономической направленности в аграрной сфере.*

Conceptual principles, looks and ideas, are considered and analysed in relation to interpretation of concept «economic criminality», certainly basic determinants of committing crime economic orientation in an agrarian sphere, author determination of economic criminality is formed in an agrarian sphere.

Key words: *economic criminality, determinants, white-collar crime, crimes of economic orientation in agrarian sphere.*

Постановка проблеми. Питання, пов'язані з попередженням, виявленням та протидією економічній злочинності, турбують громадськість, учених-юристів та правоохоронців-практиків впродовж тривалого періоду. Найбільш актуальними вони стали з моменту переходу України до нової економічної системи, спричинивши появу кризи і як наслідок – підгрунття для розквіту економічної злочинності. Характерною особливістю економічної злочинності є те, що на відміну від інших традиційних загальнокримінальних злочинів вона має значно вищий рівень латентності, що утруднює доказування у кримінальних справах про злочини даної категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження поняття економічної злочинності зробили провідні вчені-правознавці: О. Бандурка, О. Джужа, В. Єсіпов, О. Костенко, О. Користін, С. Кравчук, В. Навроцький, В. Сюравич, В. Тацій, І. Туркевич, В. Шепітько, О. Яковлев.

Мета статті. Метою цієї статті є: а) аналіз досліджень авторів щодо змісту економічної злочинності; б) характеристика детермінантів поширення злочинів економічної спрямованості в аграрній сфері; в) авторська пропозиція сформування визначення економічної злочинності в аграрній сфері.

Виклад основних положень. У юридичній літературі висловлено різні міркування щодо поняття економічної злочинності.

На думку Кравчука С.Й., економічна злочинність – це злочини, вчинені в економічній сфері з використанням легітимних технічно-облікових, фінансово-облікових та контрольно-управлінських прав і повноважень [1].

О. Яковлев визначив економічну злочинність як сукупність корисливих зазіхань на власність, порядок управління народним господарством, що вчинюються особами, які займають певні соціальні позиції в структурі економіки та виконують повноваження, пов'язані з цими позиціями [2].

В.М. Єсіпов економічну злочинність пропонує розуміти як діяння спрямовані на досягнення економічного результату протиправним шляхом суб'єктами господарської діяльності [3].

Найбільш широке тлумачення терміну економічна злочинність надає О.Є. Користін, який визначає її як сукупність різних видів навмисних посягань на економічні відносини, що охороняються державою незалежно від форми власності і видів діяльності суб'єктів, які виконують певні функції у сфері виробництва, обміну, обслуговування, а також осіб, пов'язаних з регулюванням цієї діяльності [4].

Нерідко у творах літератури та науки ми зустрічаємося з поняттям «білокомірцева злочинність», яка вживається як різновид економічної злочинності. Дане поняття було запропоновано ще у 1941 році американським кримінологом Е. Сатерлендом, який визначив

«злочинця в білому комірці» як особу, яка, займаючи високе соціально-економічне положення, порушує закони, покликані регулювати його професійну діяльність [5].

Крім зазначеного, в кримінологічній літературі спостерігається велика термінологічна різноманітність: «злочинність в сфері економіки», «злочинність економічної спрямованості», «тіньова економіка», «господарська злочинність», «кримінальна економіка», «злочинність в сфері підприємницької діяльності» та ін.

Таким чином, аналіз наведених дефініцій дає змогу констатувати, що економічна злочинність – сукупність протиправних діянь (зазіхань, посягань) суб'єктів діяльності певної галузі економіки які посягають на охоронювані державою економічні відносини. Щоб злочинність вважалась економічною, вона має бути корисливою та відбуватися в рамках економічної діяльності. Щодо суб'єктів економічної злочинності, то абсолютну більшість даних злочинів скоюють керівники підприємств і установ, їх структурних підрозділів, фінансово-бухгалтерські працівники, тобто ті, хто безпосередньо здійснює управління економікою користуючись посадовими можливостями.

На законодавчому рівні поняття «економічна злочинність» взагалі не визначено. Загальна характеристика таких діянь дається в розділі VI Особливої частини Кримінального Кодексу України «Злочини проти власності» та у розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності». З метою ведення показників статистичних обліків та звітів використовується термін злочини економічної спрямованості. Так, у вказівці МВС України «Про формування окремих показників статистичних звітів та оцінки стану злочинності» від 12 листопада 2003 р. № 12238/Гс зазначено, що до злочинів економічної спрямованості належать 78 статей Кримінального кодексу України, з яких 46 – економічної спрямованості та 34 – суміжні, тобто загальнокримінальної та економічної спрямованості одночасно, серед яких безпосередньо до компетенції ДСБЕЗ віднесено 64 злочини, де 19 – суміжні. Також в положеннях Наказу МВС України № 769 від 03.09.2012 року «Про організацію діяльності підрозділів державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України» ми зустрічаємо поняття «злочини в сфері економіки», де зазначено, що основним завданням Державної служби боротьби з економічною злочинністю є своєчасне припинення злочинів у сфері економіки та запобігання їм.

До основних видів економічних злочинів С.Й. Кравчук відносить: злочинну діяльність в кредитно-розрахунковій сфері; правопорушення у сфері використання бюджетних коштів; злочини в сфері оподаткування; службові злочини; злочини в сфері зовнішньоекономічної діяльності; інші протиправні діяння в сфері економіки [1].

Міністерством внутрішніх справ та його територіальними підрозділами постійно на системній основі вживаються заходи з протидії злочинам економічної спрямованості в агропромисловому комплексі, першочергово на об'єктах сільськогосподарського виробництва, ринку зерна і продуктів його переробки, протидії правопорушенням під час зберігання зерна Аграрного фонду та розкрадання бюджетних коштів при реалізації програм підтримки розвитку підприємств агропромислового комплексу.

Проведений аналіз свідчить, що за 11 місяців 2012 року в агропромисловому комплексі ОВС задокументовано 4267 злочинів, з яких 599 у сфері службової діяльності, у т. ч. 114 пов'язаних з використанням бюджетних коштів. Встановлена сума матеріальних збитків складає 253 млн. грн., з яких забезпечено відшкодування 114 млн. грн. та накладено арешт на майно злочинців на суму 45 млн. грн. Виявлено 2034 осіб, що вчинили злочини, з яких відносно 1724 осіб кримінальні справи з обвинувальним висновком направлено до суду.

Вжитими заходами за 11 місяців 2012 року органами внутрішніх справ у сфері обігу зерна виявлено 798 злочинів, з яких 148 – у сфері службової діяльності, 177 фактів розкрадання зерна та майна, що вчинені керівниками і матеріально відповідальними особами підприємств, а також встановлено 441 особу, які вчинили злочин. Сума збитків за порушеними кримінальними справами становить близько 142,3 млн. грн.¹

Аналіз викритих правопорушень свідчить, що найбільш поширеними видами зловживань є: незаконне отримання дотацій з бюджету сільськогосподарськими підприємствами за відшкодування витрат на розвиток рослинництва;

хабарництво з боку посадових осіб контролюючих органів, уповноважених державою здійснювати контроль у зазначеній сфері.

заволодіння зерном нового врожаю або минулих років шляхом шахрайства або крадіжки.

зловживання із зерном, закладеним до продовольчого резерву за цільовою бюджетною програмою щодо формування інтервенційного фонду.

Аналізуючи криміногенну ситуацію в Україні, можна зробити висновок, що економічна злочинність відчутно впливає на соціально-економічний стан держави. З'являються нові схеми протиправної діяльності, зокрема в агропромисловому комплексі країни – зловживання службовим становищем, службові підробки, розкрадання майна та інші злочини вчинені в процесі розподілу майнових і земельних паїв.

Не можна погодитися з тим, що лише зміни в юридичному законодавстві стануть основоположним напрямком з протидії злочинам в сфері економіки. На нашу думку, зміни в законодавстві є лише одним із засобів реалізації насамперед запобіжної діяльності, що дасть змогу вплинути на детермінанти злочинів в сфері економічної діяльності.

Детермінант – поняття, похідне від слів «детермінізм», «детермінувати». Латинське слово «*determinare*» означає «визначати». Детермінант, відповідно, означає «визначник», тобто це своєрідна причинна умова того чи іншого явища.

Аналізуючи детермінанти економічної злочинності, слід приділити увагу не лише короткостроковим (проточним) чинникам, а й довгостроковим і середньостроковим, які визначають тенденції у розвитку цього явища.

Короткострокові її чинники діють протягом, як правило, перехідних процесів у суспільстві, які тривають від кількох місяців до кількох років. Це фактори, які з'явилися і діють в Україні, пов'язані з початковим нагромадженням капіталу, перерозподілом власності тощо.

Середньострокові чинники діють протягом певного етапу трансформації суспільства. Ці етапи тривають приблизно сорок років. За цей період відбуваються суттєві зміни у функціонуванні економіки.

Довгострокові чинники існування економічної злочинності коріняться у соціально-економічних суперечностях розвитку суспільства, у змінах форм власності, проблемах інтеграції країни у світовий ринок, традиціях економічного життя, характері правового та інформаційного забезпечення підприємницької діяльності тощо [7].

Загалом, детермінанти виникнення злочинності в аграрному секторі економіки, які призводять до розквіту тіньової економіки, функціонування «чорного ринку» товарів та посилення корупції, можна класифікувати за такими ознаками:

Соціально-економічні: неналежна матеріально-технічна підтримка сільськогосподарських підприємств, зношеність основних фондів, збитковість виробництва.

Організаційно-управлінські: послаблення державно-правового регулювання аграрної сфери, цінова політика, неналежне проведення моніторингу попиту і пропозиції на зовнішньому та внутрішньому ринках щодо сільськогосподарської продукції

Правові: тривале формування законодавчої бази що стосується аграрної сфери, наявність прогалин та колізій в нормативно-правових актах, встановлення високих податків, неповнота механізмів контролю та ін.

Морально-психологічні: малопривабливість сільського господарства, відсутність захисту вітчизняного товаровиробника сільськогосподарської продукції в умовах конкурентної боротьби, несприятлива демографічна ситуація, найнижча серед галузей економіки оплата праці, високий рівень безробіття.

¹За статистичними даними МВС України.

Кадрові: відсутність достатньої кількості висококваліфікованих фахівців в сфері сільського господарства, неналежна підготовка кадрів в даній сфері і нарешті відтік кадрів з сільської місцевості, висока міграція.

Ми погоджуємось з думкою В. Сюравича, що негативними тенденціями, що викликають критичне становище в аграрному секторі економіки та призводять до ускладнення криміногенної ситуації у галузі є такі:

– відсутність виваженої державної політики щодо розвитку аграрного сектора економіки, яка формується не завжди відповідно до реальних потреб України, а відповідно до попиту на окремі види сільськогосподарської продукції;

– відсутність ефективного програмного забезпечення стосовно усунення причин і умов, що призвели до невинної криміналізації аграрного сектора економіки та зниження належного контролю і нежиття адекватних криміногенній ситуації заходів Міністерством аграрної політики України та його структурними підрозділами на місцях. Вирішення проблем з нейтралізації негативних процесів, що відбуваються у галузі, здійснюють контролюючі та правоохоронні органи, які застосовують переважно заходи адміністративного та кримінально-правового впливу;

– відсутність державної підтримки технічного і технологічного переоснащення виробництва та розвитку ринкової інфраструктури. Скорочення витрат на підтримку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування та гарантії Уряду під закупівлю іноземної техніки;

– існування міжгалузевого цінового диспаритету, притаманного всій економіці. Аргументом може бути різниця в цінах у декілька разів при реалізації одних і тих самих груп товарів за грошові кошти, бартером та взаємозаліком;

– створення «ділками» від бізнесу, за умов відсутності грошових коштів, системи нееквівалентного обміну, яка обирає сільськогосподарські підприємства практично на всіх етапах виробничого процесу. Це стосується проблеми фінансування виробничого процесу, отримання кредитів під завищені відсотки, забезпечення пально-мастильними матеріалами й технікою за бартерними угодами, коли занижується вартість сільгосппродукції;

– невивплата протягом тривалого часу заробітної плати, несплата орендної плати за використання земельних паїв працівників сільського господарства і бажання окремих керівників таким чином збагатитися [8].

Звичайно, розглянути усі детермінанти сучасної економічної злочинності в Україні, чи в агропромисловій сфері зокрема, практично неможливо в межах даної статті. Аграрна сфера являється однією з провідних та найбільших галузей економіки, а тому стає привабливою для здобуття її об'єктів злочинними елементами. Криміналізація економічних відносин в аграрному секторі економіки призводить до деформації та атрофії правових форм, встановленню асоціальних норм поведінки в цій сфері. Насправді наслідки злочинів цієї категорії для суспільства є дуже вагомими й руйнівними, оскільки вони справляють не поверховий, а глибокий систематичний вплив на аграрний сектор економіки, механізм господарювання та наявну сукупність соціально-економічних відносин, а також все помітніше впливають на криміналізацію економічних відносин у державі загалом.

Висновки. На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що на сьогодні існує значна кількість термінологій та детермінантів «економічної злочинності», а тому саме ефективність діяльності держави, зокрема шляхом законодавства, є найважливішим фактором який визначає масштаби економічної злочинності та її профілактики. Неспроможність держави забезпечити населення суспільними благами і врегулювати економіку стає причиною появи тіньових та кримінальних інститутів.

Підсумовуючи, пропонуємо таке визначення економічної злочинності в аграрній сфері – це сукупність корисливих протиправних діянь, які посягають на охоронювані

державою економічні відносини з приводу виробництва, переробки та транспортування сільськогосподарської продукції, заподіюють шкоду економічній та продовольчій безпеці держави.

Список використаних джерел:

1. Кравчук С.Й. Економічна злочинність в Україні. – К. : Вид-во Кондор. – 2009.
2. Яковлев А. М. Социология экономической преступности. – М. : Наука, 1988.
3. Есипов В.М. Теневая экономика. – М., 1997.
4. Користін О.Є. Економічна безпека : навч. посіб. / О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко та ін. [За заг. ред. проф. О.М. Джужі]. – К. : Правова єдність, 2010. – 367 с.
5. Sutherland E. H. Crime and Business. «Annals of the American Academy of Political and Social Science», 1941, [v.] 217.
6. Джужа О.М. Профілактика злочинів : навч. посіб. – К., 2011.
7. Сюрвачик В.Г. Обставини, що зумовлюють корисливі злочини в аграрному секторі економіки України // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – 2002. – № 4. – С. 42-49.

ОЛЕЙНИКОВ Г. В.,

кандидат медицинских наук,
доцент кафедры уголовного права
и криминологии юридического факультета
(ДВНЗ «Национальный горный
университет»)

УДК 343.95:343.61

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И ХАРАКТЕР СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ СЕРИЙНЫМИ ПРЕСТУПНИКАМИ

В статье рассматриваются проблемы и особенности совершения преступлений, а также патопсихологические изменения серийных преступников, их мотивация, происхождение девиантного поведения.

Ключевые слова: серийный преступник, этиология преступления, патопсихологические изменения, мании, фобии, мотивация, девиантное поведение.

У статті розглядаються проблеми та особливості скоєння злочинів, патопсихологічні зміни серійних злочинців, їх мотивація, походження девіантної поведінки.

Ключові слова: серійний злочинець, етіологія злочину, патопсихологічні зміни, манії, фобії, мотивація, девіантна поведінка.

The problems, especially crime and serial criminals pathopsychological changes, motivation, origin of deviant behavior.

Key words: serial offender, the etiology of crime, pathopsychological changes, mania, phobias, motivation, deviant behavior.

